

WIM SONNEVELD - Waarom zijn graf geopend moest worden...

Ruim 20 jaar geleden overleed Wim Sonneveld; een van de grootste artiesten die ons land heeft gekend. Een man van wie het publiek nooit afscheid heeft willen nemen; men is van hem blijven houden. Raadsels hebben zijn leven altijd omgeven. Raadsels die, zolang na het einde, nog altijd niet zijn opgelost

Wie was zijn grootste erfgenaam? Welke grote onbekende ontvangt nu nog elk jaar de platen-royalty's? Niet Friso Wiegersma de man met wie Sonneveld tot z'n dood - onzichtbaar voor het publiek - zijn leven deelde. En waarom moest tien jaar na zijn plotselinge overlijden, op een koude winterdag, het besneeuwd graf van de grote cabaretier worden geopend?

Pas op krantefoto's van zijn begrafenis, zag het grote publiek Friso Wiegersma, de man met wie Wim Sonneveld bijna 30 jaar zijn leven deelde. Geëmotioneerd volgde de kunstenaar en tekstdichter, samen met de andere levenspartner van de diepbetreurde Sonneveld, Huub Janssen, de kist. Tussen hen in: Conny Stuart, die wel spottend 'de derde weduwe' werd genoemd.

VRIEDEMAREK

'De begrafenis heb ik in een roes, in trance, beleefd,' vertelde Wiegersma me jaren na die donkere dagen van maart 1974, toen Nederland in rouw was alsof onverwacht het staatshoofd was overleden. 'De duizenden mensen langs de route, de chaos op de begraafplaats, ik heb het gezien, maar het drong allemaal niet tot me door. Ik had wat geslikt omdat ik verwachtte het anders niet te zullen redden. Nadat we uit het kerkje kwamen liepen we gearmd, Conny in het midden, dat enorm lange pad of een pad waar geen einde aan leek te komen. Enkele weken later wilde ik terugkeren naar het graf, maar ik kon het helemaal niet meer vinden! Toen bleek dat Wim bijna helemaal vooraan lag; dat pad was alleen in mijn herinnering zo lang...'

Wim Sonneveld zou inmiddels bijna 80 zijn geweest. Doordat hij zo jong, en zo plotseling overleed, is het publiek hem blijven zien als de vijftiger die hij was toen hij op de snelweg door een hartaanval werd getroffen, door een opgepikte lifter naar het Amsterdamse VU-ziekenhuis werd gebracht, en daar twee weken hieraan een tweede hartstilstand overleed.

Het publiek is hem nooit vergeten. Frater Venantius, Nikkelen Nelis, De Stalmeeester, Gerrit en liedjes als *Het Dorp* en *Dat wij verschillen van elkaar* spreken ook een jong publiek aan. Nog steeds.

Wim Sonneveld. Voor het publiek wilde hij een 'illusie' blijven.

VRIEDEMAREK

Voor een groot deel is hem dat gelukt. Hij trok een waas op rond zijn privé-leven. In het begin vooral omdat hij bang was dat mensen zijn homoseksualiteit niet zouden begrijpen en een leven met twee mannen al helemaal niet zouden accepteren.

Friso Wieggersma ontwierp de kostuums en decors voor Sonnevelds theatershows en schreef onder de schuilnaam Hugo Verhage bovendien de tekst voor verschillende evergreens als *Het Dorp*. Maar wie Wieggersma verder was, en wat hij verder voor Sonneveld betekende, dat hoorde bij de illusie die de werkelijkheid door een zware nevel aan het zicht onttrok.

Ik sprak Wieggersma in een café aan de P.C. Hooftstraat, op een steenworp afstand van de plaats waar hij inmiddels, sinds jaren, zijn leven deelt met (weer een) cabaretier, Purperlid Hans van der Wouden. Met moeite heb ik hem kunnen overhalen te vertellen over zijn leven met Sonneveld. Hij voelt er niet voor afgeschilderd te worden als 'de weduwe Sonneveld'. Maar eenmaal in gesprek, bleek hij plezierig openhartig.

'Ik heb hem leren kennen in 1947,' vertelde hij. '22 was ik. Vers uit het Brabantse land, uit Deurne, aangekomen in Amsterdam. Ik heb hem vreselijk achterna gezeten. Acht avonden achter elkaar zat ik op de eerste rij van het Leidsepleintheater. Tot iedereen op het toneel er nerveus van werd. Achteraf heb ik

begrepen dat het gezelschap niet goed wist voor wie ik nu eigenlijk kwam. Er speelden in die voorstelling ook een paar jonge meisjes mee en onderling werd volop gegist en gespeculeerd. Je moet je voorstellen; in dat kleine theater zat je op de eerste rij nog geen meter van het toneel af!

Maar ik had van Sonneveld gehoord, was een keer gaan kijken en meteen verkocht; ik wilde hem veroveren. Maar wist ik veel hoe? Ik had nog nooit van een artiesteningang gehoord, wist niet dat je ook achter het toneel kon komen en had alleen maar bedacht dat dit de beste manier zou zijn. En het had succes! Op een avond kreeg ik bij de garderobe een kaartje van 'mijnheer Sonneveld' met de vraag of ik even wilde wachten. Voor het eerst zijn we toen iets gaan drinken. En het klikte...'

Al van voor de oorlog dateerde echter Sonnevelds vriendschap met Huub Janssen, een relatie die de cabaretier niet wilde opgeven. 'Meteen al ontstond de situatie die tot Wims dood is blijven voortduren en die pas echt werd afgesloten door de dood van Huub, tien jaar na Sonneveld in 1984. 'Wim maakte me duidelijk dat die vriendschap zou blijven bestaan,' zei Friso. 'Hij was daar heel fideel in. Maar verder was hun relatie eigenlijk al over, toen ik Wim ontmoette. Het klopte gewoon niet. Er was ook teveel gebeurd tussen die twee. Ze waren ook te verschillend. Maar Wim bleef hem in een heleboel opzichten trouw. Ze hadden samen armoede gekend, in ieder geval gesappeld en Huub

moest er ook van kunnen profiteren nu het beter ging. Ze zijn altijd goede vrienden gebleven en ik heb ook nooit geprobeerd Huub eruit te werken. De laatste jaren was hij er ook niet dikwijls meer. Hij zat vaak in Frankrijk, reisde veel. Maar in het begin duurde het, door Huub, erg lang voordat het tussen Wim en mij iets kon worden. Ik merkte dat hij zich moeilijk aan iemand kon binden en heb ook niet al te zeer aangedrongen. Ik ben zo overwogen, of gehaaid, te werk gegaan, heb het allemaal maar laten gebeuren. En zo is het goedgekomen. Pas na twaalf, dertien jaar zijn we in Amsterdam gaan samenwonen. De eerste keer dat we echt langere tijd bij elkaar waren was jaren na onze eerste ontmoeting, toen we met de boot naar Amerika gingen omdat Wim zijn vleugels wilde uitslaan.'

Dat het tussen Friso Wiegiersma en Huub Janssen niet boterde mag duidelijk zijn. Wiegiersma: 'Het klopte gewoon niet tussen ons. We streken elkaar tegen de haren in, het ging niet. En dat had niets met Wim te maken. Als we elkaar los van hem waren tegengekomen zou het ook niet hebben geklikt.' Samen waren ze Wims erfgenamen en hadden ze miljoenen te verdelen. Sonneveld was zijn leven lang een van de weinige artiesten geweest die bovendien was gezegend met een groot zakelijk talent. In zijn testament werden Friso en Huub aangewezen om, samen, zijn nalatenschap te regelen. Ze moesten een

oplossing zien te vinden voor de auteursrechten, het kapitale huis in het Zuidfranse Vence dat meer dan een miljoen opbracht en andere dierbare herinneringen aan Wim Sonneveld, de man die hen tegen wil en dank voor het leven aan elkaar bond.

VRIEDEMAREK

'Huub en ik hebben elkaar na die tijd toch nog maar weinig gezien. Waarom zou ik mezelf en hem nog verder kwellen door elkaar steeds maar op te blijven zoeken? Zoals gezegd: zonder Wim waren we ook nooit vrienden geworden. En opeens was Huub dood. Ik hoorde dat pas dagen later, via-via. Onderweg naar Spanje is hij bij het overstappen in Parijs, op het Gare du Nord, door een hartaanval getroffen en overleden. Zijn dood sloot een hoofdstuk af. Met Conny Stuart ben ik naar de kerk geweest, niet naar de begraafplaats. Huub is bijgezet in het graf van Wim en ik had niet de behoefte dat nog eens open te zien...'

Het graf, op de Amsterdamse begraafplaats bij het Olympisch Stadion, biedt plaats aan drie personen. Nadat Janssen er in 1984 werd bijgezet, de reden waarom Sonneveld's graf voor een klein groepje belangstellenden weer moest worden geopend, was het Sonnevelds bedoeling dat Wiegiersma het gezelschap ooit weer zou completeren. Tijdens ons café-gesprek, begrijpt hij waar de vraag heengaat: 'Ja, het zal de bedoeling zijn dat ik daar ook kom te liggen, maar ik moet er niet aan denken! Bij

mijn leven ben ik al een beetje claustrofobisch. Mijn afscheid zal wel een crematie worden!’

Het persoonlijke leven van Wim Sonneveld bleef, zoals hij gewild had, zijn leven lang privé. Pas in zijn laatste shows maakte hij voorzichtig toespelingen op zijn homoseksualiteit: ‘Wat zal Juliana blij zijn als het ’s avonds vijf uur is, he? Dan heeft ze het rijk alleen! Koningin... Het zou mijn vak niet wezen, koningin. Trouwens, het zou ook niet kunnen, he? Alhoewel...’

Het was alsof hij het toen pas voor zichzelf geaccepteerd had. Friso: ‘Ik denk inderdaad dat het feit dat hij zo op zichzelf was, met zijn homo-zijn te maken had. De eerste jaren met de zeer katholieke Huub hebben er zeker toe bijgedragen dat hij het niet, zoals ik, vanaf het eerste moment iets heel gewoons vond. Daar zal best een beetje schaamte bijgekomen zijn. Hij liep er in ieder geval niet mee te koop. Ik weet nog dat we ooit samen een nachtclub binnenliepen en het orkest daar *Whispering* begon te spelen; een nummer dat synoniem was aan homoseksualiteit. Ik werd laaiend en wilde natuurlijk direct op die band afstappen. Het was een van de meest woede-verwekkende gebeurtenissen in mijn leven. Maar Wim hield me tegen en we zijn weggegaan. Hij hield niet van dit soort rellen.’

Direct gevolg van zijn homoseksualiteit was ook dat hij geen

kinderen kreeg. In eindeloze gesprekken begon hij daar soms over, ook tegen journalisten. De hoofdredacteur van een van Nederlands grootste weekbladen heeft ooit een nachklang aan Sonnevelds lippen gehangen, omdat hij een primeur van jewelste dacht te hebben: het verhaal van zijn geheime zoon in Frankrijk. Een nonsensverhaal, achteraf. Maar Sonneveld vertelde het met zoveel verve dat de man vele jaren later nog niet kon geloven dat hem maar iets op de mouw was gespeld. Sonneveld fabuleerde; ging in zijn eigen verzinsels geloven.

Wiegersma: ‘Het verhaal dat hij in Frankrijk getrouwd was geweest en uit die relatie een zoon was geboren, hielp hij zelf in de wereld. Het feit dat hij het aan zoveel mensen vertelde, geeft te denken. Ik vermoed dat hij inderdaad graag een kind had gehad en met die verhalen zijn droom heeft willen waarmaken. Misschien dat hij in een andere tijd nog kinderen zou hebben geadopteerd. Maar dat is er dus nooit meer van gekomen...’

Wim Sonneveld en Wim Kan (over wie elders) golden jarenlang als onze grootste, en rijkste, artiesten. Hun zalen zaten jaren en jaren achtereenvolgend, hun gages voor tv- en theateroptredens waren astronomisch hoog en de verkoop van platen zorgde voor een aardige dertiende, of zelfs veertiende, maand.

Bovendien had Sonneveld een opvallend talent voor zaken. Toen een krant eens schreef dat hij veelvuldig in zijn huis in

Frankrijk te vinden was, duurde het nog geen twee weken of hij stond in De Bijenkorf wijn te verkopen, zogenaamd van zijn eigen landgoed.

Maar of die fijne neus voor zaken en commercie hem nu werkelijk de miljoenen heeft gebracht die hem al ruim voor zijn dood werden toegedicht?

Wiegersma, zoon van de Deurnese huisarts die model stond voor de boeken van Antoon Coolen (onder meer *Dorp aan de rivier*) was met Huub Janssen enig erfgenaam en weet dus precies hoeveel de erfenis bedroeg. Hij zei: 'Thuis waren we met z'n vijven. Maar van mijn ouders heb ik meer geërfd dan van Wim. Wim heeft weliswaar een schitterende carrière gemaakt, en hij had veel succes, maar we leefden ook duur. We hadden verschillende huizen, die keer op keer werden verbouwd. Dat huis in Frankrijk had hij helemaal naar eigen idee laten ontwerpen en bouwen. Toen Huub en ik het, na Wims dood, kwijt wilden, bleek het nagenoeg onverkoopbaar. Het was zo groot, en met al die vierkante gescheiden ruimten zo raar van vorm, dat het werkelijk een geluk was dat een blauwgespoelde Engelse mevrouw het uiteindelijk wilde hebben.

Natuurlijk heeft Wim goed zijn geld kunnen verdienen. Maar wat toen 'astronomische' bedragen werden genoemd, zijn niet meer dan een schijntje vergeleken bij wat artiesten nu met een

vol Carré kunnen verdienen, om over voetballers nog maar te zwijgen...

'De fiscus is Wims grootste erfgenaam geweest,' zei Friso. 'We waren immers niet getrouwd. Over alles wat ik erfde moest ik 54% successierechten betalen; nota bene over geld dat ik zelf voor een gedeelte mee heb helpen verdienen.'

Huub Janssen was de andere erfgenaam, die volgens Wim Sonnevelds bepalingen evenveel kreeg. Hij wees weer iemand anders aan, een voor Wiegersma onbekend persoon, die nog ieder jaar de helft van alle platenroyalty's krijgt.

Insiders schatten Sonnevelds nalatenschap op een ruime twee miljoen gulden netto. Wiegersma zweeg, of omzeilde in ieder geval het antwoord op deze directe vraag: 'Persoonlijk hecht ik nog het meest aan het stalen Gispens-bureau uit zijn werkkamer. Dat wilde ik graag hebben omdat het zo typerend was voor hem. Wanneer we thuis waren, kon je hem altijd op dat plekje, achter dat oerlelijke ding, vinden.

Wim had er de levensstijl niet naar om echt rijk te worden. We hebben heel veel gereisd en dat kostte geld. Maar soms was hij ouderwets zuinig. Dan moesten in huis ineens minder lampen aan, of viel hij er over dat op een verjaardagskaart aan iemand evenveel postzegels waren geplakt als nodig waren voor een HELE BRIEF! Maar we hebben geleefd, zo kunnen we het

samenvatten. Wim was gek op Zuid-Frankrijk. Hij was ook vastbesloten om er permanent te gaan wonen. In Vence, of in die omgeving, had hij wel een hotelletje willen kopen. En ik hoor het hem nog zeggen: *Dan zit ik waar ik wezen wil, heb wat om handen, kan een beetje bijpraten met de gasten.* Dat leek hem allemaal wel wat.'

VRIEDEMAREK

'Ik ben er nooit meer teruggeweest. Het huis, waar we maar vier jaar echt van hebben kunnen genieten, heb ik alleen nog van grote afstand teruggezien. Wat moest ik er ook? Die herinneringen, daar had ik in Amsterdam al genoeg aan...'

'De eerste dagen na de begrafenis, kwam ik nergens aan toe. Steeds ging de telefoon, dan kwamen er mensen langs. Dan begin je op te ruimen iedereen die het heeft meegemaakt zal het herkennen alles wat je tegenkomt roept herinneringen op... Hele dozen zijn zo, linea recta, naar het Nederlands Theater Instituut gegaan, het oude 'Toneelmuseum'. Zelf heb ik me toen gestort op een expositie van toneelkleding die ik samengesteld heb en het heeft echt maanden geduurd voordat ik een plaatje van Wim durfde te draaien of naar een video-opname kon kijken. Enkele maanden na zijn dood kwam die dikke doos met elf grammfoonplaten van hem uit. Op een middag belde Ina van Faassen me op. Die had de box net gekregen en vertelde dat ze zomaar wat nummers had gedraaid. *Dat moet je ook doen,* zei

ze. En ik heb haar raad opgevolgd. Wat kon me gebeuren? Ik zou hooguit in tranen kunnen uitbarsten en als het echt heel vervelend zou zijn, kon ik de pick-up toch uitzetten? Ik koos voor *Burgemeester Beekmanlaan*. En ik vond het prachtig. Er kwam een gevoel van enorme voldoening over me heen. Van dat nummer heb ik zelf de tekst geschreven en ik dacht: *we hebben samen toch heel wat evergreens gemaakt.* M'n gedachten dwaalden af naar voorstellingen in het land. Vaak zat ik achterin de zaal naar mijn vriend te kijken om hem later op kleine foutjes te wijzen. *Let daar op, probeer dit eens, die grap zit verkeerd...* Als ik zulke dingen zei, werd hij altijd pissig. Dat soort herinneringen kwamen los bij het draaien van die platen. Maar toen was ik er doorheen.'

'Een paar jaar geleden heb ik ook geholpen bij het samenstellen van de video-banden die toen op de markt kwamen. Jarenlang was de band van *Nikkelen Nelis* zoek. Toen die ineens terug was, omdat een oud-medewerker van de NOS zich ineens kon herinneren dat hij ergens een doos met banden had neergezet, heb ik ook daarvan genoten.

Het zou Wim goed doen te weten dat hij voor de mensen zo is blijven leven. De stapels post, toen hij in het ziekenhuis lag, de velden met bloemen die werden bezorgd. Het heeft hem, hoe moet ik het zeggen, het heeft hem verbaasd. Hij had verwacht voor het publiek meer ongrijpbaar te zijn. Die sardonische man,

met de cynische grappen die hij prive soms maakte... Het warme medeleven was overweldigend, maar van die geliefdheid is hij zich tot in de laatste week van zijn leven niet echt bewust geweest.'

Wim Sonnevelds populariteit bleek vooral ook tijdens zijn begrafenis, die de Amsterdamse politie handenvol werk bezorgde. Hij had bepaald dat hij begraven wilde worden, zo dicht mogelijk bij de plaats waar hij zou overlijden. De dichtstbijzijnde mogelijkheid bleek de Katholieke begraafplaats, tussen de V.U. en het stadion. Wanneer dat gesloopt is, zal Sonnevelds graf er nog zijn. Fans leggen er, ook twintig jaar na zijn dood, nog dagelijks verse bloemen op. De grafsteen vermeldt inmiddels ook de naam Huub Janssen; het andere geheim van de 'amuseur' die voor zijn publiek een 'illusie' wilde blijven. Uit schaamte. Uit schaamte voor zijn privé-leven, dat waarschijnlijk door hemzelf niet werd begrepen.

'Ik ga nog weleens naar het graf,' vertelde Wiegersma, 'Niet met een vaste regelmaat. Maar zo ineens; dan ga ik er even heen. Om het schoon te houden en even te kijken. Maar aan het graf gebeurt er verder niet zoveel met me. Aan Wims bureau zitten veel meer herinneringen vast, dat doet me veel meer.'